

Munkánk és feladataink a párthatározat tükrében

Pártunk Központi Vezetőségének márciusi határozata éles figyelmeztetést tartalmaz olyan jelenségekkel kapcsolatban, amelyek azt mutatják, hogy irodalmunkban idealista, pesszimista polgári nézetek kaptak lábra. Azok a hibák, sőt eltévelyedések, amelyek a jobboldali elhajlás körébe tartoznak, az olyan érzékeny ideológiai szakaszon, mint irodalmunk kérdése, fokozottan és egyre nyíltabban jelentkeztek. A márciusi határozat szellemében nekünk is fel kell tárni azokat a jelenségeket, amelyek helyi viszonylatban rámutatnak az Írószövetség szegedi csoportja és a Tiszatáj munkájában előfordult jobboldali veszélyekre. Az írócsoport tagjai, a Tiszatáj írói egyaránt örömmel fogadták a határozatokat, mért bíznak abban, hogy azok végrehajtásával megszűnik az az eszmei zűrzavar, mely különösen a legutóbbi időben zavarta tisztánlátásukat és fékezte alkotó kedvüket.

Helytelen volna azonban a hibák felsorakoztatását és az ellenük megindult harcot egyoldalúan regisztrálni, elhallgatva a kormányprogram hatásának pozitív eredményeit. Kétségtelenül megállapítható, hogy 1953 júniusa után megelégnkült irodalmi életünk, számszerűen is. megnőtt az írócsoport tagsága, megjavultak anyagi-technikai körülményeink, folyóiratunk kéthavi megjelenését biztosítottuk, és ma már könyvkiadási hatáskörrel rendelkezik a csoport. Íróinkkal és az irodalom iránti érdeklődéssel megkedveltettük a pyílt viták rendszerét, amelyen keresztül növekvő érdeklődés kísérte a helyi irodalmi megnyilvánulásokat s haladó hagyományaink ápolását egyaránt. Az irodalom az eddiginél szélesebb értelemben és körben vált közüggé, s meg kell állapítanunk, hogy számottevő irodalmi alkotások is születtek.

Mivel maradtak íróink adóság mégis, mi az, amit joggal hiányoltak olvasóink? Eredményeink közben egyre szaporodtak a zavaros szemléletű, elvtelen írások, s hogy ezek közül számos a folyóirat hasábjain is helyet kapott, ez a körülmény már az írók munkájával együtt a Tiszatáj szerkesztésének elvi bizonytalanságát is mutatta. Íróink közül többen elfordultak a ma életének ábrázolásától. Még a fiatalok közül is gyakrabban nyúltak felszabadulás előtti vagy történelmi témákhoz, mint a jelen élet problémáihoz. Akadtak olyanok is, akiknek zavartságát, csüggedését épp a jobboldali jelenségek elharapózása okozta. Látnunk kellett volna, hogy ott, ahol elvi engedményt tett az írócsoport vagy a lap szerkesztősége, kivétel nélkül gyenge művek születtek, illetve kerültek közlésre. Bizonyos tehát, hogy a »művészi igényesség« jegyében tett elvi engedmények kizárólag gyenge alkotásoknak nyitottak teret.

Sajnálatos tény az, hogy ebben az időszakban az írócsoport vezetése sem volt egységes elvi, politikai tekintetben, bár kétségtelen, hogy aránylag a legmegbízhatóbb harci csoportot jelentette az antimarxista nézetek elleni fronton. Viszont a Tiszatáj szerkesztésére nem volt olyan befolyása, hogy kellő mértékben érvényesülhetett volna a pártirányítás. Ennek következtében a szerkesztőbizottság sok vonatkozásban elszakadt a csoport vezetésétől, és elvtelenül, szűk szakmai praktikizmus érvényesülésének a melegágyává vált. Élénk példa erre »A költészet varázsa« című tanulmány is, mely alapján elhibázott, sőt egyes kitételeivel már a jobboldali ten-

dencia körébe vágó irodalomelméleti jelenség, s amelynek megjelenését éppen az írócsoport gyenge vezetése és a szerkesztőbizottság kollektívájának a marxista—leninista világnézet talaján való ingadozása tette lehetővé.* Hiba volt e cikk vitaindító jellegének szerkesztőségi megjegyzését elmulasztani, mert így a lap maga is hozzájárult a jobboldali irányzat és az ideológiai zűrzavar fokozásához. Vonatkozik ez a »Tendencia« c. vers megjelenési körülményeire is, amellyel nyilvánosságot kapott egy alapján tehetséges fiatal költőnk eszmileg súlyosan hibás verse. A munkáspárt szövetségi jelentőségének és politikai tartalmának lebecsüléséhez pedig a Bónus-vita kapcsán érkeztünk el. Ez a vita teljes szélességében tárta fel a narodnyik nézetek meglevenedését. Mondvacsinált ellentétek keltek életre a falu és város közötti erőszakolt, hebehurgya összehasonlítgatások során, s ez már nyílt szembe helyezkedés volt pártunk és kormányunk politikájával, hiszen e narodnyik nézetek sommásan a falu »javára« billentették egy nemlétező mérleg nyelvét. Meg kell mondanunk, hogy e nézetek nem merültek fel ellenkezés nélkül; vitatott nézetek voltak, s felvettük ellenük a harcot, de itt is, mint számos más területen, megbosszulta magát az írócsoport egyre lanyhuló nevelőmunkája.

Nem véletlen, hogy a legkirívóbb hibák éppen a pártosság tekintetében mutatkoztak. Ezek a nézetek burkolt vagy nyílt formában már a pártirányítás ellen szóltak, s a marxizmus—leninizmus ideológiájának lebecsülésében jelentkezte a szocialista-realista irodalom elvi alapjainak az elhomályosítására törekedtek. Így történhetett meg az, hogy miközben az írócsoport harcolni akart a sematizmus ellen, ugyanakkor bizonytalan állásfoglalásokkal az öncélú esztétizálás malmára hajtotta a vizet. A jobboldali nézetek nyíltformájú jelentkezése pedig éppen a Szovjet Írók II. Országos Kongresszusával kapcsolatos vita alkalmával volt észlelhető, ahol olyan hang is hallatszott, mely már a szocialista-realizmus egyértelmű és világos tételeit tagadva a polgári dekadencia és burzsoá irodalmi irányzatok rothadságával akarta megferőzni a marxista—leninista esztétika alapelveit.

Mit mutatnak a felsorolt jelenségek, milyen tanulságokat kell levonnunk belőle a jövő számára? Mindenekelőtt azt, hogy szem elől tévesztettük az irodalmi pártosságot, lebecsültük a szocialista irodalom eszmeiségét és feladatát új életünk ábrázolásánál. Íróink egyrésze kerülte az állásfoglalást a jelen problémáihoz, s így elfordult a néptől. Egyesek ingatagságukban a politikamentesség jelszavát tüzték zászlaikra. Az irodalom nemzeti egységének szellemét félremagyarázva különböző fogású írók erőszakolt, közös platformjának a megteremtésére törekedtünk. S végül, alábecsülve a pártirányítás szerepét, nem harcolni, hanem időnként alkudozni kezdünk a jobboldali, antimarxista nézetek képviselőivel. Ez az út hovatovább olvasóink elfordulásához vezetett volna, hiszen attól az írótól, aki feladja műveiben a nép eszméit, a nép is elfordul.

Hiba volna azonban azt hinni, hogy a káros nézetek csak abban mutatkoztak meg, amiről íróink írtak, csak a megjelent művekben. Ezek hatása megnyilvánult abban is, amit nem írtak meg, ott lappangott a meg nem írás okában. Miért nem volt elég erő és írói készség a pozitív hős ábrázolásához? A párthatározat részletelesen foglalkozik az iparosítás kérdéseivel. Helyi íróink körében a legutóbbi idők során még a kezdetek is megszűntek, amelyek a munkásosztály életének ábrázolását ígérték vagy arra törekedtek. Szeged üzemeiben vannak pozitív hősök, akikre egész városunk büszke. Miért nem írtak íróink róluk, miért nem formálták meg a munka hőseit? Mert figyelmüket elterelték a közömbös, kártékony írások, s így szellemük és szemléletük tunyasága következtében elvesztették alkotó erejüket. Sokan nem ismerték fel az igazi pártosság, a szocialista-realista irodalom valódi céljait. Nem voltak tehetséges íróink talán? Feltétlenül vannak, mert ha nem lennének, akkor a párt és a kormányzat nem biztosított volna olyan gazdag lehetőségeket a teremtő munkához, mint amilyenekkel ma már helyi írócsoportunk rendelkezik. Mit várt íróinktól a párt s a nép, és mit vár fokozottan? Pozitív írói alkotásokat. Nem arról van szó, hogy elővegyük az írói lakkozás hazug eszközeit, meghamisítani a való életet, de látnunk kell, — és itt már irodalmi életünk egészére kitérve —, fel kell figyelni az élet meghamisításának kettős veszélyére. Egyikkel az ábrázolt hőst tévedhetetlenné, sérthetetlenné tüntetik föl, s a másikkal kizárólag emberi hibái között vájkálnak. A sematizmus útvesztőjéből így lehet eljutni a jobboldali elhajlás

* Írócsoportunk azóta megvitatta a fenti tanulmányt igen nagy érdeklődés mellett. E vita megállapításait összefoglaló cikkben a köv. számunkban közöljük. (Szerk.)

hinárjába. Íróink nem hallgathatnak azokra a zavartkeltőkre, akik most mindenben egy új sematizmus veszélyét keresik, csak azért, hogy irodalmunk ne törlesszen abból az adósságból, amellyel a pozitív hős megteremtése, emberi jellemének helyes kialakítása tekintetében tartozik. A lélektelen és hovatovább ellenséges ábrázolásmód helyett — amellyel pártmunkásainkat lejáratta és kigúnyolva egyes írók már a párt vezető tekintélyét akarták aláásni — nyúljunk bátran az élet teljességének a problémáihoz, ne essünk az egyoldalúság vagy a rosszindulatú elfogultság hibájába. Ismerjük el pozitív hősünk szándékát, amellyel hibáit is akarja javítani, mélyedjünk el az emberi lélek bonyolult világában, de ne torzítsuk el, ne hamisítsuk meg az élet eleveenségét, mert ez az út a felszínesség, a nagyképűség, tehát mindenképpen a hazug ábrázolás útja. Ne féljünk attól, hogy a nehézségeket nem lehet megírni, hanem lehet kifejezni. A mi álláspontunkról, a marxizmus—leninizmus szilárd talajáról mindent meg lehet és meg is kell írunk, mert a szocialista irodalom a jobb élet irodalma, s ahhoz, hogy egyre jobb legyen életünk, íróinknak bátor előremutatással és javító szándékkal kell a hibákat feltárni. De állandóan csak a nehézségeket felhánytorgatni s ugyanakkor elhallgatni emberibb életünk pozitívumait, — ez az írói állásfoglalás mindenképpen elítélendő. Az irodalom és a kritika szabadságát ne féltsük. De különbség van kommunista kritika, kispolgári kritika és az ellenség kritikája között. A népről való harc során, a nép életének megjavításáért folyó szakadatlan küzdelemben építő, elvhű kritikára kell támaszkodnunk.

A Központi Vezetőség márciusi határozatának felszabadító hatása volt az írócsoport kommunistáira. Megnőtt a kommunista írók alkotó kedve és aktivitása. A csoporton belül végre kialakulni látszik egy szilárd kommunista mag, mely képes lesz magához kapcsolni minden olyan értékes erőt, akikre a jövőben építeni lehet. Biztatóbbak a kilátások jelen helyzetünk reális felméréséhez és a valóság mélyebb összefüggéseinek a felismeréséhez. Fel kell mérni az utat, amit eddig megtettünk, hogy legyen erőnk az elmulasztottak pótlására. A Tiszatáj szerkesztésének megerősítése Nagy Sándor személyén keresztül már a párthatározat által fölkelített kezdeményező erők pozitív következménye, s egyben a pártirányítás határozott megerősödését is jelenti, mert biztosítja a városi pártvezetés részéről megnyilvánuló érdeklődés és segítőkészség fokozódását. Persze, bizonyos nehézségek előreláthatók. Így fennállhat a baloldali túlzás esetleges megnyilvánulása azokkal szemben, akik az utóbbi időben eszmei vonatkozásban hibákat követtek el, de akikben bízhatunk, hogy hibáikat kijavítják majd. Bizonyos veszély is mutatkozik a nyílt viták lehetőségének az összeszűkülésére. Egyesek alaptalanul félnek attól, hogy a pártirányítás megszilárdulása vulgáris értelemben vett, adminisztratív jellegű irányítást jelent majd; de elég megemlíteni a városi pártvezetés legutóbbi jó példáit ahhoz, hogy meggyőzőjük őket, hogyan lehet helyes útmutatást kidolgozni és a kommunista írók közreműködésével megvalósítani íróink nevelésében és az irodalmi élet hibáinak feltárásában egyaránt.

Semmi olyan eredményt, amelyet a kormányprogram megvalósulása hozott, nem akarunk feladni, mert tudjuk, hogy a mi területünkre is érvényes a program előremutatása, s hogy nem a program és az eddig elért eredmények útjáról való letérés az, ami következik, hanem ellenkezőleg, annak még következetesebb megvalósítása. Nem szűkíteni, de az eddiginél szilárdabb elvi alapon állva még tovább kívánjuk szélesíteni az írócsoport és a Tiszatáj munkatársi körét. Az eddiginél sokkal céltudatosabb módszerekkel, nyílt elvi vitákon kívánjuk továbbfejlesztani irodalmunk elvi és esztétikai kérdéseinek a tisztázását, gondosan ügyelve a helytelen nézetek és a provincializmus veszélyeire. Figyelmünket életünk, szocializmus formáló jelenünk színes és gazdag, ellentmondásokban kibontakozó győzelmeinknek az ábrázolására irányítjuk, nem esve a jelenségek megszépítésének, az írói lakkozásnak, a lélektelen sematizmusnak a hibájába, de nem tévesztve szem elől azt sem, hogy társadalmunkban minden esetlegesen túl a pozitív, az egészséges, a haladó erők oldalán van a túlsúly és a győzelem. Ezt az alapvető igazságot megpróbáljuk felfedni életünk minden jelenségében. Nem mondunk le a bírálatról, de ez a bírálat nem akármilyen kritizálgatásba merül ki, mint eddig, nem téved a túlhaladott kritikái realizmus s különösen nem tévedhet a polgári álobjektivitás ingoványába, de igyekszünk írásainkkal a gyógyító kéz, a segítő szándék szerepét betölteni az itt-ott fellelhető fekélyek esetében. Nem tévesztjük szem elől új életünk munkás, paraszt és értelmiségi harcosait, akiket az irodalomban éppen úgy meg kell becsülnünk, erősíteniünk, eleven példaként megőrököltve, ahogy azt megtesszük társadalmi életünkben is. Nagy erő-

fesztéseket kell tennünk azért, hogy végre megformáljuk helyi irodalmunkban is a munka hőseinek eleven, vonzó, emberi alakját. Művekben kell föltárni végre, hogy becsületes dolgozóink napi harcával, teljesítményével és növekvő tudásával hogyan alakul ki s hogyan fejlődik nálunk az igazságosabb társadalmi rend a haza tájain és a dolgozók szívében egyaránt.

Az elmúlt időszakban éppen az élet legmélyebb és legszélesebb összefüggéseit tévesztettük szemünk elől: úgy irni a máról, hogy megmutassuk benne a jövőt. Ragaszkodnunk kell a szocialista-realista szemlélet és alkotó módszerhez, amely kulcs a jövő felé. Jruurikov elvtárs éppen a Szovjet Írók II. Országos Kongresszusán elemezte ennek az alkotói módszernek a magasrendűségét. Fel kell ismernünk a marxizmus—leninizmus alkotó módon való elsajátításának a jelentőségét, mely egyedül vezetheti íróink tollát a valóság meglévő összefüggéseinek a feltárásához. Az utóbbi időben ellanyhult a szovjet irodalom eleven, nagy példájának a tanulmányozása. Pedig a szovjet irodalomban való jártasság, a szovjet irodalom legfontosabb alkotásainak az ismerete, a szovjet irodalmi életben kibontakozó magas színvonalú viták gondolati gazdagsága és elvi szilárdsága termékenyítőleg hatnak íróink alkotó tevékenységére. Nem engedhetjük meg, hogy a jövőben új irodalmunk e hatalmas erőforrásáról eltereljék íróink figyelmét.

Már most látható, hogy a párthatározat, helyreállítva pártunk politikájának szilárd elvi egységét, tovább növelte pártunk tekintélyét a dolgozó tömegek előtt. Mi, az irodalom munkásai tudjuk azt, és világosabban látjuk mint valaha, hogy a párt a legjobb dolgozók százezreinek hatalmas, harcra kész és szocialista emberséggel áthatott hadseregével vezeti és átfogja dolgozó népünk egész életét. E hadsereg tagjai erejük és képességük szerint küzdenek az ellenség, a maradiság, az előítéletek, a múlt szennye és kapitalista barbárságának maradványai ellen. Ahol a párt a maga kollektív erejével, bölcsességével jelen van és harcol az újért, a jobbért, ott az élet hajtásai növekednek. Ahol jelen van a párt a dolgozó nép iránti felelősségérzetével és roppant tapasztalataival, ott új kohóink, gyáraink, házaink és iskoláink nőnek ki a földből, sokasodnak az egymásba szántott barázdák, növekszik a dolgozók jóléte és kultúrája. Mert a párt megszervezi és irányítja a sok-sok egyéni teljesítményt, közös célért fogva össze a szándékokat. S a közös cél: dolgozó népünk küzdelmes felemelkedése, az erők összekovácsolása békénk és függetlenségünk megőrzésére, hatalmas vívmányaink megóvására, új társadalmi rendünk megszilárdítására.

Ne féljünk a konfliktusoktól, de lássuk meg az írói ábrázolás kátyújából kivezető utat, mely nem az elvontan értelmezett pártosság, s nem is élettelen, öncélú szólamok fitogtatásával nyer igazolást, hanem az eszmeiség, az elvi követelmény elsőbbségének igényével biztosítja az irodalmi alkotás nevelő és művészi feladatának és hatásának érvényességét. Az élet szenvedélyes szeretete és gazdagságának feltárása kell hogy jellemezze művén keresztül az író, mert csak így egészülhet ki munkája az életre támaszkodó forradalmi elmélet hatásával. Ne feledjük el, hogy a párt a népért van, a nép életéért, ezért csak a pártos művészet, a pártos irodalom a nép művészete, a nép irodalma.

Mi, szegedi és tiszatúri írók, akiket a párt és a dolgozó nép szolgálata avathat kizárólag íróvá, az elkövetkezőkben megisztelei írói munkánkat és feladatainkat, sokkal inkább mint eddig, valóban a párt és a nép szolgálatának szenteljük.

Ertsey Péter